

de zedenwet, maar kon alleen vallen bij een proefgebed, dat blinde gehoorzaamheid eischte. En eindelijk, door zelf te willen keuren, kwam in hem *eigen oordeel* tegen het oordeel Gods over te staan, en uit de worsteling tusschen die beide oordeelen ontstond de werking der *conscientie*. Zoo schikt zich alles in welgeordend verband, verklaart zich elk feit en elk woord waarin ons die feiten bericht worden, en blijft er letterlijk geen enkele moeilijkheid over. Slechts hield men hierbij wel in het oog, dat bij het zelfstandig kennen, d. i. *zelfstandig keuren* van goed en kwaad, niet aan een paragraaf in de Ethica moet worden gedacht, als ware hiermee uitsluitend een zelfstandig keuren van *zedelijk* goed en kwaad bedoeld. Die onderscheiding kan zelfs voor de conscientie, en in het praktisch oordeel van ons zedelijk bewustzijn, niet zoo scherp getrokken worden. Goed en kwaad beduiden in algemeenen zin, wat voor ons goed en wat voor ons kwaad was, zedelijk en in de gevolgen. Juist zooals de *Kanttekenaren* het van het goede opvatten: *»wat goed hij hierdoor verloor»*.

Blijven nu nog alleen de raadselachtige woorden ter verklaring: *»Ten dage dat hij daarvan eet, zult gij den dood sterven»*. Om een reden, die ons later eerst duidelijk kan worden, is deze profetie van het oordeel niet alzo aan Adam vervuld. *Ten dage* van zijn val is Adam in den hem aangeduiden zin, *den dood niet gestorven*. De dood is wel terstond in hem geslopen. Niet later pas, maar op den dag zelf. Maar de dood is niet in hem voldeind, en indien men aan mag nemen, dat Adam na zijn val wedergeboren, bekeerd, verlicht en gezaligd is, behoort evenzo erkend, dat Adam den eeuwigen dood zelfs nimmer gestorven is, noch dien ooit sterven zal. Hierop kunnen we echter thans niet ingaan. De bespreking daarvan volgt later. Thans merken we alleen op, dat de uitdrukking: *»zult gij den dood sterven»* wijst op een voleinding van den dood in volstrekten zin. De zeggwijze die hier in het Hebreeuwsch voorkomt, beduidt letterlijk: *sterven, sterven zult gij, en pleegt daar gebelgd te worden, waar moet u gedrukt, dat eenige daad of werking zoo sterk mogelijk, zoo volkomen mogelijk, zoo diep ingrijpend mogelijk, ja, tot in haar voleinding plaats grijpt. Ook onze Kanttekenaren vatten dat zoo op, waar ze zeggen, dat hier drieërlei dood inligt: 1°, de *lichamelijke* dood met alle voorafgaande ellende; 2°, de *geestelijke* dood der ziel; en 3°, de *ewige* dood, die tegelijk lichamelijke en geestelijke is. Ook zij leeren ons derhalve, dat *»den dood sterven»* hier beduidt: den dood ondergaan in al zijn breedte, lengte en diepte, den dood volkomenlijk en geheel en al, met inbegrip van alles wat in het denkbeeld van den dood inligt. Juist daarom echter is het van aanbangel, hier geen verkeerd denkbeeld van den dood te laten insluipen. Gelijks ons bleek behoorde tot den staat der rechtheid, niet, dat de mensch niet in zonde kon vallen en alzo aan den dood onderworpen worden, maar wel dat de mensch *overgankelijk, onvernietigbaar, onuitdelbaar* was, iets wat heel iets anders is dan den dood ondergaan. Had de mensch zich in den staat van rechtheid weten te maintainen, zoo zou hij nimmer dien dood geproefd hebben. Niet den dood te smaken behoorde tot zijn natuur. Dat hij thans wel sterft, is uit het bederf zijner natuur. Maar heel anders staat de zaak, zoo ge niet naar zijn *natuur*, maar naar zijn *wezen* vraagt. Naar zijn *wezen* toch kan in den mensch zijn schepping niet worden te niet gedaan. Nu hij eenmaal bestaat, kan hij niet ophouden te bestaan. Een redelijke zedelijk wezen eenmaal bestaande is onvergankelijk. In Satan is geen spiertje leven. In Satan is niets dan dood. Maar niettemin bestaat hij, en kan zijn bestaan niet vernietigd worden. Ja, de *ewige* dood is alleen daarom *ewig*, omdat wat na den dood komt, zonder ooit te vergaan, eeuwiglijk den dood dragen moet. Met de dusgenoemde *»conditionele onsterfelijkheid»* leert men dat tegenwoordig wel, maar de Schrift duidt die leer niet. Wij zouden wel willen dat Satan en de rampzalige engelen en de rampzalige menschen met één slag vernietigd werden. Dan ware hun lijden uit. Maar de Schrift getuigt dat het *niet* kan. Plant en dier worden in de stofwisseling vernietigd, maar een redelijk zedelijk wezen, juist om dat het een *ik* is en heeft, *kan niet vergaan*. En daarom verstaat ge den dood niet, zoo ge dien zoekt in vernietiging. *De dood* in u is heel iets anders, de dood is een scheiden, een uiteenscheiden, een vaneentrekken van wat naar Gods schepping in uw persoon harmonisch vereenigd moet zijn. Denk slechts aan uw tijdelijk sterven. Lichaam en ziel hooren bijeen; maar door den dood worden ze uiteengescheiden.*

„Met vergenoeging“.

Doch de godzaligheid is een groot gewin met vergenoeging. 1 Tim. 6: 6.

»Ga dan heen, zoo roept de Prediker ons toe, eet uw brood met vreugde, en drink uwen wijn van goeder harte; want God heeft alreede een behagen aan uw werken.» En dit zegt de Prediker niet eens, maar daar komt hij telkens op terug. »De mensch heeft niets beters onder de zon, dan te eten en te drinken en blijde te zijn, want dat zal hem aankleven voor zijn arbeid, de dagen zijns levens, die hem God geeft onder de zon.» Aan die uitspraak ergert zich en stoet zich menig geestelijk aangelegd vrome, zoowel onder de Modernen als onder de Orthodoxen, al spreekt menig orthodox vrome het, uit eerbied voor de Schrift, niet zoo openlijk uit.

Wat Jezus riep: »Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid, en al deze dingen zullen u toegeworpen worden,» dat spreekt het hart, dat God zoekt, toe; maar niet die in den grond eenijdelijke levensopvatting, die in eten en drinken opgaat.

En natuurlijk, *ware* dit de zin en de bedoeling van wat de Prediker zegt, dan zou elk kind van God den Prediker moeten tegenstaan, en moest heel dat boek de Schrift uit.

Maar zoo is de zin van den Prediker volstrekt niet.

Wat de Prediker op het oog heeft is heel iets anders, en iets wat vooral wij, Nederlandsche Christenen, zoo recht goed kunnen verstaan. Hij is menschenkenner, diep is de blik dien hij sloeg in het menschelijk hart, en nu zag hij bij anderen, en ervoor aan zich zelf, hoe ons hart er toe neigt, om wat ons deel in dit leven is, het ons geschonken lot, het ons toevertrouwd talent *niet* te achten, en de hand al gedurig uit te steken naar wat meerder, en hooger en ongewoner is.

Hij had het opgemerkt, wat eindeloos schat van levensgeluk, die door God zijn menschenkinderen gegeven was, waardoor teoor gaat, en het is nu tegen dat moedwillig verwoeten van eigen levensgeluk bij breede klassen van het volk, dat hij opkomt, een iegelijk toeroepende, dat hij toch schik zal hebben in het gewone, alledaagsche leven, en een oog zal krijgen voor den schat van levensgeluk, die in dat gewone leven inzit.

Zoo altoos thuis, zoo nooit afwisseling, zoo dat ordinaire leven, daar ziet elk opkomend jongman, elke opwassende jonge vrouw, o, zoo licht uit de hoogte op neer.

Daar is niets aan, dat verveelt, dat maakt dof en suet.

Neen, uit dat gewone moet men uit. Buitenshuis moet het gezocht. In het buitengewone. In wat *extra*, in wat *niet* alledaagsch is.

Zoo roept en zweept men. Tot ten slotte de buit dien men in dat buitengewone vindt, nog bitterder dan het alledaagsche teleurstelt. En men ten slotte, levensmoed, noch in het alledaagsche noch in het buitengewone meer smaak heeft.

Men had brood, men zocht pastelen. En het eind is, dat pastei en brood beide walging wekken.

En tegen die door en door ongezonde levensopvatting komt de Prediker nu op, en roept ons toe, dat juist in het gewone, in het ordinaire, in het alledaagsche, in het huiselijke leven, de eigenlijke zenuw voor ons levensgeluk moet worden gezocht, en dat het tegen Gods ordinarie ingaat, en een miskennen van zijn liefde in het alledaagsche leven is, zoo de broodkrumels van het huiselijk samen zijn steken.

En daarom nu zegt hij:

»Ga dan heen, eet uw brood met vreugde, en drink uwen wijn van goeder harte; want God heeft alreede een behagen aan uw werken. Laet uwe klederen te allen tijde wit zijn, en laet op uw hoofd geen olie ontbreken. Geniet het leven met de vrouwe, die gij liefhebt, alle de dagen uws ijdelens levens, welke God u gegeven heeft onder de zon, alle uwe ijdele dagen; want dit is uw deel in dit leven, en van uwen arbeid, dien gij arbeid onder de zon. Alles, wat uwe hand vindt om te doen, doe dat met uwe macht.»

En hierop nu zegt nog al wie recht den band van *natuur en genade* verstaat, van heeler harte *Amen*.

Elke anders beschouwing van het leven is zoo wrede, en maakt Gods Voorzienig bestel op zoo stuitende wijze te schande.

Of is het niet een waarheid, waarop niets af te dingen valt, dat de miljoenen en nogmaals miljoenen onder de kinderen der menschen niets anders dan dat *gewone* leven hebben, heel hun leven lang in die *zeer gewone* verhoudingen en zeer *gewone* bezigheden opgaen, en aan dat extraordinaire nooit toekomen, ja, zelfs niet denken kunnen.

En indien nu, waarlijk, dat gewone, stille, huiselijke, alledaagsche leven zoo arm, zoo dor, zoo onverkwikkelijk voor ons hart, en zoo leeg aan levensgeluk was, waar bleef dan de Voorzienigheid uws Gods, die toch juist dit, en geen ander, lot voor negentig hondersten van zijn menschenkinderen besteld en bestemd heeft?

En als gij, door uw smaden van dat gewone en stille en zeer alledaagsche leven, den smaak om er in te genieten bij anderen bederft, zij ge dan niet wrede, wrede op ergelijke wijze, daar ge toch volkomen onmacht zijt, om aan die miljoenen en miljoenen een ander, een hooger geluk in de plaats te geven?

En als dan de Prediker, weer zijn zin en smaak voor dat stil en alledaagsch en huiselijk geluk poogt te wekken, herkent ge dan in hem niet den Prediker van het Woord zijns Gods, die wat God in dat gewone leven aan levensgeluk besloot, ook voor u weer poogt te ontsluiten?

»De godzaligheid is een groot gewin met vergenoeging», bejuelt de apostel aan Timotheüs.

Let wel op dat woord *»vergenoeging»*. Evenals het woord *»genoegen»* in iets hebben, komt het van *genoege*. Niet alleen in onze taal, maar ook in de grondtaal der Heilige Schrift.

Wie *»genoege»* heeft, die is *»vergenoegd»*, en smaakt *»genoegen»*.

En die *»vergenoeging»* brengt u de godzaligheid daardoor, dat ze u gelooven doet, dat God uw levenslot bepaalt, dat de levenskring waarin ge leeft, zijn maaksel is, dat de arbeid waaraan ge arbeid, de van Hem u gegeven roeping is, en dat er alzo in deze uw existentie, omdat God ze u zoo toebedeelde, genoege voor uw hart moet schijnen, als uw hart het er maar weet uit te halen.

Wie altoos iets anders zoekt dan hij heeft, en ander huis wel hebben dan waarin hij woont, en ander kled dan wat hij draagt, en ander beroep dan waarin hij werkt, en anderen kring dan waarin God hem geplaatst heeft, die voelt in zijn hart ten slotte *woerzin* tegen dat huis, dat kled, dat beroep, dien levenskring. Die wordt er gemelijk en wrevelig tegen. Die is buiten staat dit alles te waardeeren, en buiten macht, om er het *»betrekkelijk goede* uit te halen. Hij haalt er *zijf* uit, en kan er geen *konig* uit puen, omdat hij altemaal distelen om zich heen ziet, en nergens bloemen.

Maar wie er omgekeerd tegenover gaat staan, wie denkt en weet: Dat is nu het leven waarin ik te leven heb, dat zijn de personen uit wie ik mijn kring moet vormen, dat is het huis waarin ik gelukkig moet zijn, dat is de arbeid waarin ik mijn schik moet vinden, — die trekt zijn oog van het andere en meerdere af, trekt zijn blik samen op wat hij heeft, en ontdekt nu allengs, hoe er een schat, een altoos grooter wordende schat in dat gewone levensschik, dien God er in besloot, maar dien hij er niet in zag.

Voor al wij, Nederlandsche Christenen, kunnen dat verstaan, omdat het ons bovenal gegeven is, geworden, om die kostelijke gave van het stille gewone burgerleven tot zeldzaam hoog ontwikkelend te brengen.

Juist in den bloeitijd van ons geestelijk leven, toen het Calvinisme den toon aangaf, heeft ons Christenvolk zich niet vergaapt aan vreemde of buitengewone dingen, maar er zich op toegelgd,

om het huiselijk leven, het gewone beroep, den alle laagsten arbeid, de gansch ordinaire levenskringen, zoo rijk mogelijk te ontwikkelen, er smaak en zin voor aan te kweken, en over te vloeien van lof en dank voor den ongemeenen schat van stoffelijk en geestelijk geluk beide, die juist in dat *gewone menschelijk leven* te vinden was.

Zelfs vreemdelingen hebben daarom het leven onzer vaders bewonderd, dichters hebben het bezongen, en kunstenaars hebben het in onzen landaard geroemd, hoe juist het Calvinisme het aanzijn gaf aan die heerlijke, nog heel de wereld door beroemde schilderschool, die meest altijd dat ordinaire leven afschilderde, en er de uitdrukking in tooverde van rijke vergenoegdheid en innerlijken schik.

En dat nu de Prediker daarbij telkens het eten en drinken op den voorgrond schuift, is geen fout, maar moet zoo zijn.

Want *»eten en drinken»* dat is de *huiselijke maaltijd*, en die huiselijke maaltijd, vooral het middagmaal, is motterdaad de *kroon van het huiselijk leven*. Dan komen allen saam. Salm geniet men in elkanders bijzijn. Men voelt zich als één geest. Men geniet de vrucht van aller gemeenschappelijke arbeid. Salm looft en dankt, salm bidt en smeekt men. En door dat salm genieten gesterkt, keert een ieder weer tot de rijke taak van het gewone leven terug.

En doet nu dat zoeken van *»vergenoeging»* in het alledaagsche leven te kort aan den bloei van het geestelijke leven?

Maar immers juist, toen die innerlijke *»vergenoeging»* het kenmerk van onzen landaard was, heeft hier het geestelijk leven het meest gebloeid.

Juist dat stille alledaagsche leven kweekt gods-vrucht, en eerbareid, en houdt den jongen man in toom en teugel.

Het verstroot minder, en doet de ziel meer tot zich zelf inkeeren. Door mindere uithuizigheid *»leecht het tijd»*, en geeft het smaak in degelijke lectuur. Spreidt een waas van tevredenheid over alle huisgenooten. En geeft in die rustige sfeer juist wat noodig is voor een *leven des geestes*.

Zelfs geven we niet toe, dat die overprikkelde geestelijke zin, die altoos geestelijke *extra's* zoekt, en buitenshuis het vrome najaagt, en geestelijk niets geniet, of er moet iets bijzonders bijkomen, hooger zoo staan.

Integendeel, die uitheemsche geest is *minder* vroom. Hij leidt geestelijk tot overprikkeling, en maakt dat de gewone middelen, die God voor onze stichting verordend heeft, ons niet meer voldoen.

Ook geestelijk gaat men dan walgen van het gewone brood, en vraagt altoos om wat een spreekwoord noemt, *»korsjes van pastelen»*.

Gezond, in de kern gezond, is alleen juist een leven, waarin het *gewone ons genoege* is, en daardoor heel het leven ons tot één rijke *vergenoeging* maakt.

Dan is er geluk en dan welt er dank uit het hart op. Dan is de doorgaande stemming van het hart Godverheerlijkend. En dan is er levensmoed en levenskracht om ook het kruis te dragen, dat elke dag ons oplegt.

En dan komen er ook wel dagen, dat we uit ons *huis* naar onze *loofhut* gaan.

Maar toch altoos zoo, dat we, straks uit de *loofhut* in ons *gewone huis* teruggekeerd, weer voelen, weer beseffen, dat de loofhut goed voor enkele weken was, maar dat ons eigenlijk *leven*, en daarmee ons waarachtig *levensgeluk* toch door God verborgen is in ons *gewone huis*.

Als wij het in dat huis maar weten te vinden!

Amsterdam, 13 Maart 1896.

Een verklaring.

Door de heeren Noordtjiz, Wielenga, Bavinck en Biesterveld, allen Dozenten aan de Theologische School te Kampen, is in de *Basin* van de vorige week onderstaande verklaring geplaatst, met verzoek dat andere bladen die wilden overnemen.

Ter inlichting diene, dat de twee eerste punten van deze verklaring betrekking hebben op een voorstel dat van Curatoren der Theologische School op de Synode van Middelburg inkomt, in zake de regeling van het onderwijs aan die school.

Met dat besluit kon de heer Lindeboom zich niet vereenigen, en onlangs heeft hij tegen dit besluit zich in publieken geschrifte verzet.

Het is die publicatie van den heer Lindeboom, waardoor deze verklaring van de vier genoemde heeren is uitgelokt.

Zij luidt als volgt:

In het laatste nummer van de *Basin* is door Prof. Lindeboom een schrijven geplaatst, waarin hij aan de Kerkeraden der Gereformeerde Kerken zijn bezwaar kenbaar maakt tegen de nieuwe regeling van het literarisch en het theologisch onderwijs aan de Theologische school, welke door Dr. Bavinck ontworpen werd, door de Curatorenvergadering is aangenomen en door haar ter Synode zal worden gebracht. Ondergeteekenden oordeelen daarmede het oogenlijk gekomen, om ook hunnerzijds hun gevoelen openlijk mede te deelen. Want al is de nieuwe regeling feitelijk een voorstel van Curatoren geworden en het schrijven van Prof. Lindeboom in de eerste plaats dus tegen dat College gericht, toch zijn ondergeteekenden mede aansprakelijk voor het voorstel, dat op de curatorenvergadering werd aangenomen. Het is in hoelaak door een hunner ontworpen; het werd door hen allen gesteund; het is op hun advies en met hun medewerking door het college van Curatoren, na eenige wijzigingen, goedgekeurd en overgenomen. Langer zwijgen onverantwoordelijke achtende, meenen zij daarom, noode maar gedwongen, het volgende te moeten uitspreken.

1. Voor eerst hebben zij ernstig bezwaar tegen de wijze, waarop Prof. Lindeboom, voor zijne opvatting steun zoekt in de Gereformeerde kerken. Evenals aan Dr. Bavinck, was ook aan Prof. Lindeboom door curatoren opgedragen, om een nieuwe regeling te ontwerpen. Zijn voorstel vond in den kring der leeraren slechts steun bij den heer Mulder en kon bij de curatoren slechts een minderheid verwerven. Desmettemin werd zijn voorstel op zijn verzoek nog in het Verslag der curatorenvergadering afgedrukt. Zijn bezwaar werd opgenomen in de notulen. Op de aanstaande Synode heeft hij alle recht en vrijheid van spreken. Als deputaat voor de opleiding heeft hij bovendien het voorrecht, zich rechtstreeks tot de kerken te kunnen wenden en zijn opvatting daarvoor te leggen. Zoo lag het dan voor de hand, dat Prof. Lindeboom, evenals wij, dit voorstel van curatoren aan het oordeel der kerkeraden zou overlaten en niet openlijk op deze wijze tegen curatoren en aanblijven optreden zou.

2. Veelmeer moeten ondergeteekenden echter opkomen tegen de bezwaren, die door Prof. Lindeboom tegen de voorgestelde nieuwe regeling worden ingebracht. Het gaat niet aan, deze thans in den breede te weerleggen. Liefst laten zij de onpartijdige beoordeeling aan de kerkeraden over. Indien het noodig mocht blijken, willen zij gaarne hun protest tegen het bezwaarschrift van Prof. Lindeboom met redenen omkleeden. Thans volstaan zij met uit te spreken, dat die bezwaren ongegrond zijn. Het is niet waar, dat de nieuwe regeling groote schade doet aan de eenheid en samenwerking van het literarisch en het theologisch onderwijs en alzo de kracht der Theol. School tot vorming van Bedienaren des Woords verzwakken zal. Het is niet waar, dat zij aan de kerken een arbeid oplegt, die niet tot hare roeping en bevoegdheid behoort. Het is bovendien niet waar, dat zij in het karakter en de bestemming der School zulk een verandering brengt, dat deze daardoor zou gaan huldigen de souveriniteit der wetenschap.

3. Het publiek optreden van Prof. Lindeboom in deze zaak, is daarom te meer te betreuren, wijl er elke noodzakelijke verbetering der Theol. School onwillekeurig door tegengehouden en uitgesteld wordt. En die verbetering is dringend noodzakelijk. Ieder deskundige kan zich daar ook reeds bij oppervlakkige kennismaking volkomen van overtuigen. De feitelijke inrichting der Theol. School is de beste rechvaardiging van het noodzakelijkheid der verandering en van het door de Curatorenvergadering aangenomen voorstel.

4. Eindelijk voegen zij hieraan nog het volgende mede. Van verschillende zijden is tot ondergeteekenden het gerucht doorgedrongen, dat zeer velen in de Gereformeerde kerken in de meening verkeeren, alsof Prof. Lindeboom in zijn aanval op de Encyclopaedie van Dr. Kuiper en in zijne denkbeelden over theologie, wedergeboorte en doop, rechtvaardigmaking, behoudenis van het menschelijk geslacht enz. uit hun naam schrijven en hun gevoelen vertolken zou.

Daartegenover stellen ondergeteekenden er prijs op te verklaren, dat dit in *geenen deele* het geval is. Veel eer zij aan de kerken, dat er geen *overspraak* is, om Dr. Kuiper van allerlei dwalingen en ketterijen, zelfs van pantheïsme en filosofische vervalsching der theologie aan te klagen, en deze beschuldigingen telkenmale in publieke geschriften, buiten den kerkelijken weg om, tegen hem in te brengen. In alle bovengenoemde kwesties staan zij *principieel* aan de zijde van den aangevallene. Voor hen bestaat er in dezen zin geen tegenstelling tusschen Kampen en Amsterdam. En zij betreuren de heilige en ongegronde oppositie tegen Dr. Kuiper te meer, wijl zij de broeders verdeelt, de kerken in spanning houdt, de ineenstemming der plaatselijke kerken belemmert en alzo niet bevorderlijk is aan den bloei der gemeente van Christus.

M. NOORDTJIZ,
D. K. WIELENGA,
H. BAVINCK,
P. BIESTERVELD.

Kampen, 28 Febr. 1896.

We voegen hier voorschands niets aan toe, al doet het ons natuurlijk genoegen, dat ook van die zijde thans de waarheid erkend wordt, waarop we zoo dikwijls wezen, dat de Dogmatiek, de Encyclopaedie en zooveel meer en te Amsterdam en te Kampen, uit gelijke beginselen, zij het ook op onafhankelijke wijze, gedoceerd wordt.

De komende Synodale vergadering der Kerken.

Voorheen hebben we ons vaak diep in den kerkelijken strijd gemengd, en ons veroorloofd over allerlei vraagstukken die op kerkelijk terrein waren op te lossen, terstond onze bescheiden meening te zeggen.

We mochten ontwaren, dat hierop eenige prijs werd gesteld, en misschien overschatten we de straallengte van onzen invloed niet, zoo we ons inbeelden dat ook de *Heraut* zijn aandeel had in den loop der kerkelijke gebeurtenissen na 1878.

Gelijk we echter reeds voor twee jaren te kennen gaven, wenschen wij voorschands aan den kerkelijken strijd in engeren zin geen deel meer te nemen, en zullen dan ook dikmaal de behandeling van de onderscheidene onderwerpen, die op de eerstvolgende Synode aan de orde komen, niet door advies helpen voorbereiden.

Wat ons hertoe noopt is het feit, dat het geven van advies wel plicht is en nut kan hebben, zoolang de strijd met argumenten en op grond van beginselen gevoerd wordt, maar volkomen doelloos wordt en eer kwaad doet, zoodra blijkt, dat wat woelt niet de worsteling is van argument tegen argument, maar de gisting van antipathie en sympathie, de invloed van allerlei stemming en gezindheid, blinde zin en gebloeddoet vertrouwen of wantrouwen.

Dan toch is niet de helderheid van hoofd, maar de tocht van het hart aan het woord, en daartegen is elk betoog machteloos.

Zoodra ons daarom, na Dordt 1893, gebleken was, dat de gewichtige quaestie van de opleiding van Dienaren des Woords dat stadium was ingetreden, hebben we openlijk verklaard, voorschands van elke persoonlijke poging tot het oefenen van invloed op de kerkelijke beslissingen ten deze af te zien.

Er staat toch voor de toekomst onzer kerken, en we meenen te mogen zeggen, voor de toekomst van ons vaderland, te veel op het spel, dan dat we ons ten deze aan onvoorzichtigheid bezondigen willen.

In dit besluit nu zijn we, door wat sinds gebeurd, bevestigd.

Er is toch sedert dien tijd door zekere kringen, men mag zeggen, schier een jacht tegen ons geopend als tegen schadelijk wild in het woud.

Zooals het onder de Liberalisten heet: *Le clericalisme vaill le ennemi*, zoo heeft men in enkele der kringen den kreet doen hooren: *»De man van de Heraut, ziedaar de verderv»*.

Nu hebben we dit zeer kalm opgevat, en terstond erkend, dat prutscheid op persoonlijk terrein niet te pas komt, dat ieder verplicht is te waken en te waarschuwen tegen wat hem ook in den liefsten broeder bedenkelijk schijnt, en dat de kerken te oordeelen hebben.

Er is dan ook, onzes bedrukens niets tegen, dat de eerstkomende Synode oordeele, of er achter zeker schapevacht een wolf schuilt.

Integendeel, zulk een oordeel zouden we zelfs wenschen.

Maar ditzelfde had men onzes erachtens kunnen najagen op meer *broederlijke wijze*, met een ernst waar meer heilige teederheid in sprak, met een reuke des vredes, zonder de hitte van den jager, die het wild vervolgt.

Nu dit echter niet bij allen zoo zijn mocht, komt het ons niet alleen gewenscht en raadzaam, maar zelfs plichtmatig voor, om, als redactie van de *Heraut*, ons niet in de aangelegenheden van de komende Synode te mengen.

Die Synode moet geheel vrij blijven, en de mannenbroeders, die, van de instemming der meerderheid verzekerd, de voornaamste verantwoordelijkheid voor de te nemen besluiten zullen dragen, moeten niet onzerzijds bemoeijelijk worden door aan hen ongevallige adviezen.

Wij althans zullen elken schijn vermijden, alsof we door de macht van ons blad op de samenstelling of de houding der komende Synode eenigen invloed poogden te oefenen.

Een Synode van kerken is geen politieke vergadering, waarin partijen om de overwinning kampen.

Voor ons schuilt de eenig duurzame kracht in den triomf der beginselen die uit Gods Woord, door onze vaders in de bloei-periode van hun geestelijk leven, onder de leiding des Heiligen Geestes zijn opgemaakt.

Die beginselen pogen we te dienen.

Naar die beginselen mogen de kerken over ons oordeelen, maar we wenschen dan ook onzerzijds alles te vermijden, waardoor het inzicht in die beginselen troebel zou kunnen worden.

De doodstraf.

Zonder overdrijving mag gezegd, dat de vraag, of in ons strafrecht de doodstraf weer als straf behoort te worden opgenomen, allengs zoo meer aan de orde komt.

De actie van Rotterdam uitgegaan, al kon ze niet aanstonds haar doel bereiken, werkte hiertoe ongetwijfeld mede.

Maar wat vooral in staat is, dit geding weer in gladder spoor te brengen is het feit, dat thans ook een onzer hooggeleerden in de rechten, Prof. Fabius, haar tot onderwerp koos van een belangrijke rede, die hij nu reeds te Amsterdam en te Rotterdam hield, en allicht ook in andere plaatsen voor zal dragen.

Want wel heeft ook een meer theologisch blad als het onze te dezen opzichte een roeping te vervullen, en hebben we uit dien hoofde ons de moeite gegund, om de ordinarie der Heilige Schrift op dit punt, met eenige zorg na te gaan.

Maar het spreekt toch vanzelf, dat tusschen zulk een exegese, en het voorbereiden van deze quaestien voor het strafrecht, ook altoos een breede kloof ligt, die alleen door een hoogleeraar in de rechten, of althans door een juris, kan overbrugd worden.

Reeds nu bleek uit de lezing van Prof. Fabius, hoe men uit de nachtschuit komt, zoo men ook altoos waant, dat de quaestie van de doodstraf in het Europeesche criminalistisch geding ook steeds zoo staat als ze door de Liberalen hier te lande, na de periode van '48 is aangedieid.

Het tegendeel blijkt wat te zijn.

De quaestie van de doodstraf, hier te lande alleen van Antirevolutionaire zijde en van den Roomschen kant levendig gehouden, is op wetenschappelijke gebied weer allengs aan de orde, en wie zich voor haar interesseert, is ook op juridisch gebied in goed gezelschap.

In verband hiermee wijzen we er op, dat ook Mr. J. Bohl, advocaat te Amsterdam, in zijn toelichting van de *Code de Commerce Romain* op blz. 123 v.v. met warmte vóór de doodstraf partij kiest.

Amsterdams Kerk één en onverdeeld.

Nog altoos is ook de Gereformeerde kerk van Amsterdam in twee kerkelijke instituten verdeeld.

Een kerk genaamd naar de Keizersgracht, en een kerk genaamd naar de Kerkstraat.

A en B.

Toch drong sinds lang ook in Amsterdam het besef door, dat dit niet de meest gewenschte toestand is, en beide kerken poogden reeds op allerlei wijs van hoogen zin blijk te geven, door afvaardiging naar elkanders kerkeraden; door prediking om en om in beide reeelen kerken; door poging om de scholen te vereenigen; door het saamkomen der predikanten in één dusgenaamd *»ministrie»*; door het kerken over en weer; door broederlijke samenwerking op veleerlei terrein.

Doch zelfs hierbij bleef het niet, ook tot *rechtstreekse* pogingen om ook als instituten in één te vloeien zijn reeds lang de voorbereidende stappen gedaan.

Reeds benoemden beide kerken voor jaar en dag elk een breed commissie om deze gewichtige aangelegenheid te bespreken, en sinds lang was men het in beginsel eens, dat het toch eigenlijk tot vereeniging komen moest.

Alleen maar de bezwaren die men op dezen weg des vredes ontmoette, waren vooral in zoo groote kerken niet gering.

In twee kerken, die saam ver over de 30,000 zielen tellen, bestaan zooveel regelingen, vaste usantien, verkregen rechten, manieren van kerkelijk leven en handelen, dat het, op zich zelf, schier een onbegonnen werk moest heeten, om te beproeven, hoe men deze tweeërlei strooming van kerkelijk leven in één bedding saam zou brengen.

Voor al van de zijde der oudere kerkfor-

matie was haar zuiver een halve tien jaren. Nu vergoud is, niet. Had dat beleid beid voor vast a vereeniging. Maar lev veel moeil andere zijf er zeer form schriftelijk. En dit bitterheid t den, en aan te laten. Comm kerkerad om rijpeli gwaar te fi en er over. En thans den gecons xöder zijf kerkeraden definitief t hebben. Er is no zeker versc de verzorg wijze tot e Maar ien punt, waar hoog en i staat. Voor zul dige speel. Dat vind En nu r ing nog h eer men i worden af weg, dat m mag verke dam de Ge deeld, niet. het oog de

Gere

Is het i ken, dan d naar den g den voorg punt bij d volkomen l Wat dun en dringen heel lifdel af of toe k overkomt z toe hij nie doch waer hangt, eig tegenstreve. En is h zegen, d wedergebo wel te vers steken in levens.

Is niet s niet ontvin misdaden; zaligmaken ligt hij niet een doode ook een e snel ten lev

Natuurlijk Alzoos st is, er zelf ten leven t

Want o het leven v toch om b wat voor b

Een diep in zich ze om het go Dat kan En stel brengt, on zal dat dan Ein ook w dan toebre

Ons voll wel gevoel derlijk op »Mija lieve ge mij dat gen wij, z kan ik e voegt alle komt. Of l kan ik een

Dat lijde dikers de chov de

Wat toe Wat die li de uitwerki is, ja dan men; maar eilieve wat prediking t

Hierin w kracht van gevoel van loochenden lag wel v zonder de hij kon da met voorb eerste daa daar wel deele zelf

Nu doe zijn best, maar om telkens vi

kens niets
mode oor-
vacht een
zouden we
erachtens
lijke wijze,
teederheid
les, zonder
ie het wild
zija mocht,
ensicht en
voor, om
niet in de
de Synode
blijven, en
nietsteming
soraamste
nemen be-
tonzerzijde
ongevallige
vermijden,
as blad op
komende
te oefenen.
n politieke
n de over-
ame kracht
e uit Gods
de bloei-
n, onder de
pgemaakt.
neen.
de kerken
nschen dan
n, waardoor
oebel zou
gd, dat de
doodstraf
n opgeno-
orde komt,
gegaan, al
bereiken,
n dit geding
gen is het
ogeleeraren
tot onder-
te rede, die
te Rotter-
dere plaat-
er theolo-
n opzichte
ben we uit
nd, om de
n dit punt,
n, dat tus-
voorberei-
strafrecht,
die alleen
n, of althans
d worden.
n van Prof.
luit komt,
de quaestie
sche crimi-
o staat als
nde, na de
n.
n, hier te
re zijde en
gehouden,
weer aller-
voor haar
n gebied in
er op, dat
msterdam,
Commerce
rmtte voor
n en
eerde kerk
n instituten
zersgraacht,
erkstraat.
n Amster-
de meest
de kerken
an hoogten
liging naar
liking om
en; door
igen; door
n in één
et kerken
samenwer-
t, ook tot
als insti-
is lang de
n voor jaar
om deze
preken, en
niet eens,
nig komen
n op dezen
n vooral in
n over de
wel rege-
n rechten,
en han-
schieer een
om te be-
strooiming
saam zou
n kerkfor-

matie was dit uiterst moeilijk. Zij toch bezat haar zuiverder leven reeds sinds meer dan een halve eeuw, terwijl de kerk B eerst sinds tien jaren tot zuiverder constitueering van haar kerkelijk leven gekomen was. Nu vergroet uiteraard wat een halve eeuw oud is, niet zoo gemakkelijk meer. Had dan ook geen broederzin en vroed beleid beiderzijds voorgezet, zoo mag wel voor vast aangenomen, dat te Amsterdam de vereeniging nooit slagen zou. Maar levert het leven van een groote kerk veel moeilijkheden op, het heeft aan de andere zijde ook dit voordeel, dat de zaken er zeer formeel, steeds in deftigen vorm, alleen schriftelijk worden afgedaan. En dit nu droeg er toe bij, om elke bitterheid te weren, overhaasting af te wippen, en aan de overwegingen haar vrijen loop te laten. Commissie na commissie, en kerkeraad na kerkeraad heeft daardoor gelegenheid gehad, om rijpelijk, om vrijelijk elk punt van bezwaar te formuleeren, te waken en te wegen, en er over te besluiten. En thans mag met ingenomenheid worden geconstateerd, dat de onderhandelingen zóóver zijn voortgeschreden, dat beide kerkeraaden reeds gezegd kunnen worden definitief tot de vereeniging besloten te hebben. Er is nog slechts een enkel punt waarover zeker verschil bestaat, de vraag namelijk of de verzorging der armen op deze of gene wijze tot effect zal komen. Maar ieder gevoelt terstond, dat is geen punt waarop men dood blijft, als er zoo hoog en zoo heilig belang op het spel staat. Voor zulk een punt kan altoos de nodige speelruimte gelaten worden. Dat vindt zich. En nu zullen er zeer zeker bij de uitvoering nog heel wat regelingen te maken zijn, eer men gereed is en de scheidsmuur kan worden afgebroken, maar dit neemt niet weg, dat men nu reeds in de stille verwachting mag verkeeren, dat eerlang ook te Amsterdam de Gereformeerde Kerk *in en over de wereld*, niet alleen voor God, maar ook voor het oog der menschen staan zal.

Gereformeerde prediking.

TWEDE REEKS.

XVI.

Is het plicht onderscheidenlijk te prediken, dan dringt zich uiteraard onderscheiding naar den geestelijken staat der hoorders op den voorgrond, maar dan dient juist op dit punt bij den Dienaar des Woords ook een volkomen helder inzicht te bestaan. Wat dunkt u nu? Kan men iemand manen en dringen om iets te doen, waarbij hij geheel *lijdelijk* is, waar hij niets hoegenaamd af of toe kan doen, dat hem als het komt, overkomt zonder dat hij het weet, en waartoe hij niet alleen niet mede kan werken, doch waartegen hij, voor zooveel aan hem hangt, eigenlijk niet anders doen kan dan tegenstreven en tegenwerken? En is het nu te kraas gesproken, als we zeggen, dat het zoo metterdaad met de wedergeboorte staat? Wedergeboorte hier, wel te verstaan, opgevat als het eerste ontsteken in ons van de vonk des nieuwen levens. Is niet de mensch, die deze genade nog niet ontving, dood in de zonde en in de misdaden; is hij niet onmachtig tot eenig zaligmakend goed en geniet tot alle kwaad; ligt hij niet midden in den dood; en kan dan een doode zelf ten leven komen? Zal iemand ook een doode gaan vermanen, om toch snel ten leven te komen? Natuurlijk niet. Alzoo staat vast, dat iemand die nog dood is, er zelf niets, wat dan ook aan doen kan om ten leven te komen. Want of ge al zegt: Ge kuat u zelven het leven wel niet geven, maar ge kunt er toch om bidden, om smeeken, om roepen, wat voor begrip is dat van het gebed? Een die geneigd is tot alle kwaad, dood in zich zelf is, en die dan zal gaan bidden om het goede? Dat kan immers niet. En stel al dat ge er zoo iemand toe brengt, om zulk een gebed te stamelen, zal dat dan een gebed in Jezus naam zijn? En ook wat ter wereld zal zulk een gebed dan toebrengen tot zijn levendmaking? Ons volk heeft dat dan ook altoos zeer wel gevoeld, en pleegt daarom onveranderlijk op al zulk vermaan te antwoorden: »Mijn lieve leeraar, het help alles niet of ge mij dat al zegt. Als God mij hegenadigen wil, zal Hij het doen zonder mij. Zelf kan ik er niets aan af of toe doen. Mij voegt alleen lijdelijk wachten tot de Heere komt. Of Hij komen zal, weet ik niet. Dat kan ik eerst zeggen, als Hij gekomen is.» Dat lijdelijkheidsysteem is voor vele predikers de plaag van hun leven, de cauchouche die al hun dringen krachteloos maakt. Wat toch zullen ze er tegen inbrengen? Wat die lijdelijke lieden zeggen is niets dan de uitwerking van onze belijdenis. *Als er leven is, ja dan kunt ge verder en verder komen; maar als er nog niets is dan de dood, cillieve wat wilt ge ten leven dan met uw prediking uitwerken?* Hierin school dan ook alle eeuwen door de kracht van de Arminianen. Om aan dat gevoel van moedeloosheid te ontkomen, loochenden zij den dood des zondars. Hij lag wel van zichzelf, Hij kon zichzelf, zonder de genade, wel niet redden. Maar hij kon dan toch hooren. Hij kon bewerkt met voorbereidende genade. En ook in de eerste daad van wedergeboorte was de zondard wel ten deele lijdelijk, maar toch ten deele zelf medewerkzaam. Nu doet een Gereformerd prediker wel zijn best, om *niet* Arminiaans te zijn; maar om toch iets te vorderen, loopt hij telkens vlak langs den waterkant, en plooft

zich in woorden, die op het kantje van Arminiaans af, geen den minsten vat op zijn lijdelijke hoorders hebben. »De Dominee kan dat alles wel zeggen, maar een mensch die nog dood is, kan uit zichzelf niets doen om ten leven te komen». Zoo blijft altoos de lijdelijke hoorder het Gereformeerde beginsel van de algeheele verdorvenheid onzer natuur en van de absolute daad Gods in het verwekken ten leven verdedigen, en de prediker konit in de valsche positie om er of het zwijgen toe te moeten doen, of vlak op den kant van de Arminiaansche wateren te moeten gaan loopen. Dit toch staat onbetwistbaar vast, dat het juist onze Gereformeerde belijdenis is, die met het liggen midden in den dood van elk onwedergeboren zondar volken ernst maakt, en diensvolgens de algeheele verdorvenheid onzer natuur heeft geleerd. En anderzijds dat het juist onze Gereformeerde belijdenis is, die de eerste daad van wedergeboorte geheel, volstrekt en uitsluitend aan den Heiligen Geest toeschrijft. En dit zoo zijnde, is het klaar als de dag, dat geen honderd predikers saam op een enkelen nog dooden zondar ooit dit bewerken kunnen, dat hij zichzelf uit zijn dood keere tot het leven. Het gevolg is dan ook dat hoe meer men zulk een lijdelijkheid bestrijdt, ze te vaster zitten gaat. Het is onze belijdenis zelve, waar rechtstreeks deze lijdelijkheid uit voortvloeit. En zoo voorgesteld, is er tegen deze lijdelijkheid dan ook niets, niets hoegenaamd in te brengen. Want wel heeft men in de eerste helft der vorige eeuw zekeren uitweg gezocht, maar een uitweg, die nergens heenleidt. Men wees, dan op vierderlei: 1°, er is ook in den zondar nog zeker vermogen, om althans ten deele de waarheid toe te stemmen; 2°, al is het niet de zaligmakende toehet historische kennis der waarheid kan iemand worden toegebracht; 3°, ook al leidt de prediking bij dezulken niet ten leven, ze ontkent toch dat ze niet te verontschuldigen zijn; en 4°, ook al baat het niet, de last Gods moet hun toch worden aangezegd, al ware het tot verharding en verstokking. Zoo bleef het een »ernstige aanbidding», ook al bleef vaststaan, dat ze ter zaligheid niets vermocht. Nu geven we elk dezer vier punten toe. Zeer gewisselijk kan men ook een nog dooden zondar tot zekere onvoldaanheid met zichzelf, ja, zelfs tot zeker berouw, en tot zekere droefheid der ziel brengen. Maar als goed-Gereformeerden vragen we u weder: Kan zulk een droefheid, die in den nog dooden zondar, nooit droefheid naar God is, er ooit iets toe bijdragen, om hem uit den dood in het leven te doen overgaan? Denk aan Esau. Denk aan Judas! Historische kennis is zeer zeker aan den nog dooden zondar aan te brengen, en zelfs is het de profijtelijke regel, dat dit aldus geschiede. Maar onze wedervraag luidt: Heeft historische kennis zonder meer ooit eenige kracht om uit den dood in het leven te doen overgaan? Ook aan wie nog geen oor ontving om te hooren, moet de waarheid gepredikt, opdat hij niet te verontschuldigen zou zijn. Volkomen waar. Edoch, als u alle verontschuldiging ontnomen wordt, en ge voor uw eigen daad geheel zelf verantwoordelijk wordt gesteld, is daarmee de kloof overbrugd, die van dien dood het leven afscheidt? En ook geven we het in de vierde plaats toe, dat de Waarheid Gods gepredikt moet worden, ook al prikkel ze tot spot en al leidt ze tot verstokking van het hart. Het Evangelie moet tweemaal, een reuke des levens ten leven, maar ook een reuke des doods ten doode zijn. De Christus is nu eenmaal gezet tot een opstanding, maar ook tot een val voor velen. Ook daar dingen we niets op af. Een prediker die daarom zwijgen ging, zou geen Dienaar zijns Heeren zijn. Hij moge bedenken, dat de paalen niet voor de zwijuen zijn te werpen, en dat het heilige niet aan de hondkens mag worden gegeven. Maar de prediking van den Christus als zoodanig mag niet verzwezen worden. Denk slechts aan de Zending. Maar ook hier vragen we: Wat heeft dat nu gemeen met de vraag, of ge een dooden door uw prediking kunt levend maken? En dit nu is de reden, waarom wij deze lijdelijkheid nooit bestrijden door er tegen in te gaan, maar juist door haar als volkomen rechtmatig te erkennen, zonder er ook maar iets op af te dingen. Het eenige punt, waarop we in dezen meer der lijdelijkheid een wigge drijven, is bij de vraag, of de eerste daad der wedergeboorte niet misschien reeds heeft plaats gehad, zoodat wie zich nog dood waant, metterdaad in den wortel van zijn hart, dank zij het ingestroomde *zaad Gods*, reeds leeft.

Onthouding.

VI.

Er zijn ook andere redenen, die meer dan één bewegen, het gebruik van tabak, prikkelend vocht en zooveel meer na te laten, zoo b.v., dat hun trek er naar niet zeer sterk en het genot ervan te duur is. De trek is bij den één lang niet zoo sterk als bij den ander. Er zijn tal van volwassen mannen, die ter wereld niet begrijpen wat er aan het rooken aan is; van het Schiedamsche vucht hebben tal van personen een afkeer; en wijn is zoo weinig een algemeen gewenschte drank, dat velen er niet naar talen. Deze onthouding, hoewel zeer uitgebreid van omvang, meer nog bij het vrouwelijk dan bij het mannelijk geslacht, telt men echter gemeenlijk niet mede. Voor onthouding rekent men alleen wat strijd kost om het te laten.

Welou, die strijd bestaat wel terdege, waar men van alle deze dingen afsteet *omdat ze te duur zijn*; er wel trek, soms sterken trek naar heeft, maar gevoelt dat het niet kan, dat er de middelen voor ontbreken, en dat uit dien hoofde de lust en de zin weerstaan moeten worden. Deze strijd heeft drie vormen, die in graad van zedelijke waardij verschillen. De eerste is daar aanwezig, waar feitelijk alle middelen ontbreken. Om dan toch zijn lust te volgen, zou men moeten borgen of schulden moeten maken, en wie hieraan weerstand biedt, staat natuurlijk hooger dan wie er voor bezwijkt. De tweede graad is dan uitkomend, als men het wel zou kunnen betalen, maar op beding dat men allerlei andere dingen die noodig zijn, niet koopt. Goede voeding, ordentelijke kleding, zindelijk ligging gaat vóór genot. Daarom is er schuld, zoodra men het geld, dat voor de ernstiger behoeften noodig is aanwezig is, daaraan onttrekt en besteedt voor wat strikt genomen niet noodzakelijk is. Grooter nog wordt die schuld, als men vrouw en kinderen het noodige onthoudt om aan zijn kleine lusten te kunnen voldoen. Die schuld niet over zich te halen, is een onthouding die we als volstrekt plichtmatig loven. In edelen zin daarentegen komt de zedelijke zelfbeheersching dan eerst uit, als men de gelden, die men anders voor zulke kleine lusten kon uitgeven, besteedt voor geestelijke voeding, goede lectuur en wat dies meer zij, voor zich en voor de zijnen. Waar omgekeerd de man aan zijn lusten wieerook, ook al blijft hij matig, en de geestelijke verheffing en veredeling van zijn gezin, uit gebrek aan geld verwaarloost, is stellig niet zoo geringe zonde aanwezig. En zoo opklimmende, komen we ten laatste tot een nog hooger graad, maar toch niet zoo hoog, of elk Christen moest zich dien graad als regel voorschrijven, een graad die dan bereikt wordt, als men zich van allerlei kleine genietelijkheden onthoudt om te kunnen zorgen voor de *zake des Heeren* en voor zijn armen. Vooral hierin ligt voor de *zake des Heeren* nog een goudmijn. Nog altoos toch zijn er nog heel wat goede en overigens vrome lieden, die denken: »Voor God zijn de overschietende brokken. Voor de *zake des Heeren* geef ik alleen wat er overblijft.» Ze zetten dan op hun budget eerst wat zij zelven persoonlijk noodig hebben; dan wat er voor hun gezin afmoet; en als er dan nog iets overblijft, dan is dat om *weg te geven*. En niet zelden slaan dan zelfs zeer gegoede menschen hun eigen behoeften en die van hun gezin zoo hoog aan, dat er om wel te doen, weinig meer dan een *zeer* klein sommetje overschiet. En van dat kleine sommetje doet men dan mee als er gegeven moet worden, maar zelfs dan nog, o, zoo dikwijls mees omdat men het fatsoenshalve niet laten kan, dan uit liefdedrang des harten. Natuurlijk heeft men dan zijn loon weg. Is er nu daarentegen iemand, die op zijn budget eerst zet, wat er voor God afmoet, dan wat zijn gezin eischt, en nu merkt, ja, op die manier blijft er voor mijn rooken of voor een glas wijn niet over, en het er dan ook niet voor uitgeeft dan staan we hier voor een zedelijke onthouding, die we zeer hoog aanstaan. Ja, we gaan verder. Als de nood aan den man komt, en er voor de *zake des Heeren* van de armen meer geld noodig is, dan heeft men vol zedelijk recht om tot een ieder te gaan, die nog geld blijkt te hebben, om te rooken en een glas wijn te drinken, en zich al zulke kleine genietelijkheden te veroorloven, en tot hem te zeggen: Lieve broeder, dat geld dat ge anders verrookt of verdrinkt, zal er aan moeten. Voor 'a Heeren zaak is het noodig. In elk geval, heeft iemand, die nog geld voor zulke dingen uit kan geven, geen recht om afwijzend te beschikken op een aanvraag voor 'a Heeren zaak in zijn levenskring. Ook bij deze onthouding echter, die we zeer hoog stellen, zij men op zijn hoede tegen overdrijving. Geleid door het motief van deze soort onthouding, zou men toch al spoedig aldus kunnen redeneeren: Voor de *zake des Heeren* is *altos* geld noodig, is er *geen* genoeg geld. Laat dus onvervuld een iegelijk *alle* geld dat hij dusver verrookt of verdrinkt, voor de *zake des Heeren* afstaan, dan winnen we op hetzelfde oogenblik voor allerlei heilige doeleinden miljoenen en miljoenen. Wat ge intusschen de zaak zoo op, dan spreekt het vanzelf, dat die beginsel veel verder strekt, en zich volstrekt niet tot rooken en drinken bepaalt. Ge kunt u zelven en uw gezin met boonen en stokvisch terdege substantieel voeden voor ongelooft weinig geld. Al het meerdere dat ge voor voeding uitgeeft, is dus tot op zekere hoogte niet stipt noodig. Ge kunt er desnoods buiten. Ge zult er niet van sterven als ge het niet hebt. Spaar dus al dat overige geld uit, en ge wilt voor de *zake des Heeren* miljoenen en miljoenen. Ge kunt uzelf en uw gezin zeer wel de schaamte dekken en tegen koude beschutten door een grove, goedkope kleding, lieft met kledingstukken, gelijk men vroeger droeg, die tien jaren meegaan. Ge kunt slapen op een mat of bris in plaats van op een bed, en u 's nachts dekken met het kleed dat ge overdag draagt. Dat zou enorme sommen uitsparen, en nogmaals zouden er miljoenen en miljoenen in de kas van het heilige vloeien. En boyenal, ge kunt uw woning beperken, ge kunt uw meubelen inkrimpen, uw tapijten afschaffen, uw overgondingen afnemen, en u zelf en uw gezin doen luizen, zoodat men het in de Middeleeuwen deed, tusschen vier

kalde wanden, met een tafel en wat banken vast langs den wand. De besparing zou ongelooft groot wezen. Konde ge nu daarbij ook uw dienstpersoneel afschaffen, wat dan best kon, omdat schier alle huisarbeid zou vervallen, dan zou *bijna* heel uw inkomen aan de *zake des Heeren* gewijd zijn, en de toestand zou deze worden, dat ge met uw geld voor kerkbouw enz. geen weg wist, en dat omgekeerd heel uw maatschappelijk leven veranderd was in het leven van het klooster. Nu is hiermede niet gezegd, dat we geen gevaar zien in de weelde der maaltijden, der kleding, der meubelen enz., die thans zoo ongelooft sommen veralind. Integendeel we gelooven, dat een *anti-weeldeverieniging* een zeer nuttige propaganda zou kunnen drijven, want weelde verslapt, breekt de energie, en is een verzoeking tot veel zonde. We wijzen op de gestelde consequentie alleen om duidelijk te doen uitkomen, hoe deze soort onthouding, als ze zich alleen op tabak en wijn richt, *beginneloos* en *eenzijdig* is, en krachtens haar beginsel zich moet richten op *alle* uitgaven die de perken van het volstrekt noodige te buiten gaan. Stelt men nu de vraag, of het dit is wat God van ons wil. D. w. z. of we om Gode te gehoorzamen, den regel moeten volgen, om van het ons toevertrouwde geld alleen datgene voor onszelf en ons gezin te besteden, wat aptip noodig is om den mond open te houden, om ons te verwarmen en te wonen, en *al het overige* voor de *zake des Heeren* te geven, dan antwoordt de Heilige Schrift hierop stellig ontkennend. Als het *noodig* is, ja dan moet natuurlijk voor de *zake des Heeren* een offer ons te groot zijn, en laf, beginselloos handelt, wie kan aanzien, dat zijn school met den Bijbel gesloten werd, terwijl hij en de zijnen nog zeer wel allerlei konden uitsparen. Als het *moet*, dan moet alle genot ontkend en wordt alleen het vervullen van onze nooddrift geoorloofd. Maar staat de zaak zoo niet, dan leert Gods Woord ons, dat naar ieders rang en stand, naar de gelegenheden zijn, en naar de middelen u toevoelen, een gebruik van het goed der aarde, mits het geen botveren aan verkeerden lust worde, geoorloofd is. Ja, reeds de natuur zelve leert ons dat. Gold toch de regel van algeheele onthouding van al wat niet broodnoodig is, waarom zou de aarde dan nog iets meer dan wat brood voortbrengen, met wat vol en vlas voor onze kleding? Reeds het feit zelf, dat God als Schepper ons al die andere edele gewassen en planten uit de aarde liet voortkomen en ze onderhoudt, verraadt een geheel andere levensorde, die in de leer der algemeene genade tegen de kloostertheorie wordt overgesteld. Onze conclusie is derhalve, dat we het loven indien onthouding, niet alleen van tabak en drank, maar in het algemeen van het niet broodnoodige, voortkomt uit den drang, om de schulden van de *zake des Heeren* te helpen delgen, en omgekeerd het ten zwaarte wraken en afkeuren, als men de *zake des Heeren* van de *overgeschoten brokken* laat leven. Maar ook dat we weigeren deswege deze onthoudingstheorie voor elk Christen verplicht te stellen. Eenzijdig omdat ze zich dan veel verder dan tot tabak en wijn zou moeten uitstrekken; en anderzijds omdat de vraag waar het van God gewilde evenwicht ligt tusschen de uitgaven voor zijn zaak en de uitgaven ten eigen behoeve, niet naar een algemeenen regel is te beantwoorden, maar door een iegelijk voor zich zelve in het bijzonder moet beantwoord worden, niet voor het oog der menschen, maar voor het aangezicht zijns Gods.

KUYPER.

Uit de Perg.

Over de zonde van het individualisme, leest men van de hand van Ds. Sikkels in *Hollands Kerkblad* het volgende:

De machtsche beweging van het individualisme heeft in de bijna volmondige tyde eeuw ook onder ons haar tienduizenden verlagen. Die beweging vindt steun in ieders gevallen natuur. Losnaken van den band, waarmee de wil van God onzen wil bond, — zoo begon Satan in zijn val, en zoo begon de sonde in het paradijs. En in ieder een geheel op zichzelf, ieder op eigen gelegenheid, ieder weer zijn eigen gang gaande, — dat is immers het individualisme. Niet de waarheid bestaat, volgens dit individualisme, maar slechts ieders *voortgang*. Geen *gezonde Christus*, maar slechts een *Jesus*; een *Heiland*, geen *Koning*. Geen *erfgoed* voor de waarheid, geen *gezag* geloof of ongelooft. En ieder in die overtuiging en in zijn streven los van den ander, aan geen band van belijdenis zelfs niet geestverwanten, tot geen *gemein* verplicht, vrij om te gaan en te komen voor heden, zonder band voor morgen; geen *gemeenschap*, geen *overleg*, geen *contract*, geen *afpraak*, geen *voorgang*, geen *leiders*, geen *partijen*, geen *programma*, geen *orgaan*, geen *vaandel*, geen *leger*. Los. Maar *is* dat *dood*? *Dood* is wat uit zijn levensband valt. De ziele dood zonder den band der *gemeenschap* van God; het lichaam dood zonder den band der *rele*; de mensch eeuwig dood zonder den band met den Christus en zijne gemeente. Dood is de blootstelling van de plant, die plant zonder den wortel, de wortel zonder de aarde. Het individualisme is zelfvernieming, gelijk alle zielevernieming is. Het individualisme is zelfvernieming, zij het ook weer op geheel andere wijze als het neo-nathustianisme. Het individualisme kent ten slotte geen *hewijl*, geen *gezin*, geen *gezag*, geen *volk*, geen *kerk*. Het individualisme brengt uw ellende weer verder, uw ellende tot den dood, het vernietigt alle organismen in het leven, in den arbeid, en maakt alle maas weerloos; het breekt aller kracht door ieder op zichzelf te laten, en doet stralen in moedeloosheid en wanhoop wegrinken; het maakt allen eigenwijs, wanwijzig, om zelf over alles te beslissen, en het brengt eeniglijk het gekrenkte verstand, het verongelukte hart van velen tot krankzinnigheid en zelfmoord. Het individualisme maakt allen tot machthebbers, het veroorlooft voor een tyrann als Napoleon, het veroorlooft Rome's paus terug, om een schuilplaats; het brengt tot dwang heerschappij als die in het ieger

das heils wordt geduld; of wel het brengt weer den keten der slavernij; de slavernij in den arbeid; de slavernij in het *vrige* hewijl; de slavernij tegenover het kapitaal; de slavernij tegenover den *staat*; de slavernij tegenover allen en ieder, die tot kracht weten te komen boven de ontbonden en daarom weerloos menigte op ieder gebied van wetenschap en geloof, van arbeid en volksleven. De oogen gaan dan ook alreweigen voor de ellende van het individualisme open. De werklieden, die de dupen werden der vernietiging van het arbeidsorganisme, sluiten zich aan, en weerstaan dan de macht, die hen zou verteeren, in werkdag en overleg. Heel de wereld door wordt in aansluiting vernieuwing van kracht gezocht. Tegenover het individualisme stelt zelfs het socialisme, met den eisch, dat allen tot *gemeenschap* in den arbeid verplicht zullen worden. Over Kamers van Arbeid, waarin de arbeid en de arbeiders hun verband hebben, wordt gescht en gesproken. Al dreigt hierbij ook het gevaar, om andermaal in eigen strik te vallen, waar een *willkürige* verband in plaats van Gods ordinarie gezocht wordt. De belijdenis verkrijgt onder de geloovigen, weer betekenis *als hand*; voor wat een *Archie*, ontvinkt weer het vuur van den geestdrift in veler gemoed. De *persoonlijke* regepraat op het individualisme in de beschouwing der genade. Het *kerkverband* krijgt voorkeur boven de loofheid van een eigen troepje. En de *insameling* schijnt als het versche brood den honger der ontwaakten naar de openbaring van Christus' gemeente te prikkelken, terwijl het dwingen om apart te blijven, als een beschimelde korst aan sijnige overmurende hard slapenden in hun stelfloeren individualistische kerkelijken droom gelaten wordt. Zoo is er ontwaakning aan den dood, waarmee nu reeds het individualisme de levensverzuiging dreigde. Nog ward echter niet met bewustheid het individualisme niet wortel en tak uit onze kringen gelukkig. Nog werkt de oude *zuurdeeg* in velen en in velerlei na. Nog is de samenbinding niet op alle gebied gevonden en geliefd, waarop wij ons Gereformerd beginsel hebben te laten gelden. Laat zij de *pers* eens tot voorbeeld nemen. Zij hoort van de modernen te Schiedam. Zij sluiten zich aan voor hun ongelooft; zij kiezen een voorganger en geven hem een onafhankelijk bestaan; zij zetten een gebouw en schrouwen niet daar omers voor te brengen, opdat het niet door schuld bezware. Maar zij geven ook een blad uit. Met Januari beginnen ze. En in twee maanden heeft dat blad voor de modernen van Schiedam *zoo abonancé*. Ze nemen *lied* een abbonement voor hun rekening. *Slechts* man een gewer? zoo verstaan zij de kringkunst. En zoo heeft hun blaadje reeds meer abboncés dan het getal der leden van den protestantenbond in hun kring bedraagt. En wij? En zij? Vatten de Gereformeerden het? *Teller* man een gewer. Ijeren zij voor de bladen, die hunne belijdenis hepleiten? Rekenen zij die bladen *de hunne*? Weren zij de bladen van hun tegenpartij uit hun kring? Steunen ze allen uw pers? Vatten ze de koe bij de hoers, om het publieke woord hunner belijdenis te verspreiden? Vindt zij hun hewijl, de geboorte hunner kinderen, het overlijden der hunnen, hun aanvraag om dienstbaven, de aanprijng van hun handel of bedrijf in hun blaaden onder de advertentie bijeen? Toonen ze besef te hebben, dat ze *een publiek belang* hebben? Men weet hoe sinds het vierde eener eeuw ook onze strijd ging tegen dezen boosen kanker. Maar vergeet niet, hij ligt in onze zondige natuur, hij ligt in den tijdgeest, hij ligt in onzen volksaard. Alleen de saambinding des Heiligen Geestes is hier tegengit, om het gif uit te bannen.

KUYPER.

Officiële Berichten.

Mitverhoring uit het Kerkblad van 13 Maart 1896.

Kennisgeving.

De Kerkraad der Gereformeerde kerk te Nijkerk op de Veluwe heeft in zijne vergadering van 3 Maart besloten:

1. Dat, indien voor eenige inrichting van onderwijs, barmhartigheid, of andere zaken ondersteuning begeerd wordt uit de kerk te Nijkerk, alle collectanten zich minstens drie weken vooraf te wenden tot den voorzitter van den Kerkraad, Ds. A. Middelhout.

2. Dat, indien er termen zijn om die collecten aan te bevelen, de Kerkraad de collectanten daarmede schriftelijk in kennis zal stellen.

Namens den Kerkraad voorzitter,
K. VAN DEN BEEK, *Scriba.*
Nijkerk op de Veluwe,
3 Maart 1896.

Militair Tehuis.

De kerkraad der Gereformeerde kerk te Gouda A. brengt ter kennis van de Miliciens, die in Gouda worden ingedeeld, dat alhier, Poperstraat No. 86, een Militair Tehuis is opgericht, dat hij dringend aanbeveelt. Ouders, voogden en kerkeraaden gelieven van deze mededeeling nota te nemen.

Namens den Kerkraad,
J. VAN OEL.
Gouda, 9 Maart 1896.

Vergadering der Classis Deventer, gehouden te Deventer 26 Februari 1896.

Naar toebereit namen in het modernamen zitting Ds. Slager als praeses; Ds. Zijlman als scriba. Het voorstel der deputaten in zake Concept-regeling vacature-gelden: »Elke kerk betaalt aan den Classispredikant voor elken Zondag 1 p.c. van het traktement, dat daar ter plaatse voor eigen predikant wordt gegeven, plus de reiskosten. De vacature-gelden worden op de Classis-vergadering gestort en gelijkelijk onder de predikanten verdeeld.» — wordt aangenomen. Op voorstel der kerken A en B te Enschede spreekt de Classis de wenschelijkheid uit, dat de kerken een Zondag per jaar hare dienaren aistaan aan Gronau. Naar aanleiding eener vraag van de kerk te Rijsen, wordt geantwoord, dat een lid die binnen de grenzen eener plaatselijke kerk woont, geen recht heeft zijne attestatie over te brengen naar een kerk binnen welke grenzen hij niet woont. Alomt komt in behandeling het voorstel der deputaten voor de zaken der Em. Pr. W. en W. Het voorstel van de kerk van Holtien de generale kas blijve gehandhaafd, maar met dien verstande, dat voor het vrijwilligheidsstelsel in de plaats komt een stelsel van bepaalde omvang over de gemeente, — wordt aangenomen. Het voorstel van de curatoren der Theol. School, wordt besproken en aangenomen.

Algemeene Kas voor Emer. Pred., Pred. Wed. en Weezen.

Vergadering van Deputaten D. V. Utrecht, op Woensdag 15 Maart. Aanvang te 12 ure. 9 Maart 1896.

H. BAUW, *Secr.*